

МОЛИТИСЯ МОЖЕ КОЖЕН

ВСТУП

Молитися може кожен.

Іншими словами: якщо я можу вчитися молитися, то можете і ви.

Якщо ви ніколи не молилися раніше, або маєте труднощі з молитвою, або ж думаєте, що молитесь якось неправильно, тоді вам буде важко повірити в те, що я кажу. Звучить надто оптимістично, щоби бути правдою. Однак це правда, хоч мені і знадобилося чимало часу, щоб усвідомити цей факт: молитва є доступною для кожного.

До тридцяти років я молився нечасто. Моя молитва була вкрай примітивною: я просто просив Бога про допомогу. «Допоможи мені скласти тест на відмінно. Допоможи мені вибити хоум-ран у Малій лізі. Нехай мені дадуть підвищення».

Звісно ж, немає нічого поганого в тому, щоби просити Бога про допомогу. Це цілком по-людськи і природно. Однак я не знав, що молитва може бути ще якоюсь, поки в двадцять сім років не приєднався до католицького ордену єзуїтів. Вступивши в новіціат, я вчився молитися по-новому. Те, що я відкрив, мене вразило – насправді є так багато способів молитися, так багато практик, так багато можливостей.

Водночас мене заохотили мислити про молитву по-новому: формувати уявлення про молитву як про особисті стосунки з Богом; відчувати, що відбувається, коли ти молишся; розуміти, що не існує якогось єдиного правильного способу молитися; знати, що молитва є тим, що змінюється впродовж усього твого життя; бачити, як молитва здатна змінити твоє життя. Отже, я не лише вчився молитися, я вчився розуміти молитву.

Це був шок. Так, наче вам хтось сказав: «Ти знаєш, що окрім знайомих тобі трьох вимірів, існує ще один?». До речі, це не погана аналогія. Молитва – це немовби здатність бачити ще один вимір життя.

Моя перша реакція була: «Чому я не знав про це раніше?». А потім: «Чому так мало людей про це знає?».

Відповідь на перше запитання була очевидною. Я ріс не в дуже релігійній сім'ї, тож мав обмаль практики благочестя. Не відвідуючи релігійні школи – католицькі чи якісь інші, – я рідко стикався з молитвою в школі. По неділях моя сім'я ходила до церкви і я протягом кількох років відвідував недільну школу, але ми не часто говорили про Бога вдома. На великі свята ми молилися при трапезі, однак у звичайні дні молилися рідше, принаймні разом.

Не зрозумійте мене неправильно, мої батьки були добрими і моральними людьми. Усе ж моя сім'я була такою ж, як і багато інших сімей у наш час: ми говорили про духовне життя спрощено і нечасто. У тих, кого я знав, відбувалося так само. Тож я молився нечасто, лише тоді, коли про щось просив. Навіть вступивши у коледж, я не зустрів там багато людей, які б відкрито виявляли свою релігійність. А з тими, кого я знав, про молитву ми не розмовляли.

На друге запитання, яке я собі поставив, теж було відповісти просто: «Чому так багато людей не знають про молитву?». Або загальніше: «Чому більшість людей не моляться?».

Почнемо з того, що багато людей таки моляться. Однак, приєднавшись до езуїтів, я не знав цього. Для мільйонів людей молитва є звичайною частиною життя, настільки ж природною, наскільки природним є дихання. Вони моляться щодня, інколи навіть по декілька разів на день. Проте так само молитва для багатьох є чужою. Складною. Навіть лякає. Тому багато людей попросту не моляться. Я не маю на увазі агностиків чи атеїстів. Вони не моляться з очевидних причин: або сумніваються в існуванні Бога, або не вірять у Нього. Я ж говорю про тих, хто вірить, однак не моляться.

Отже, чому деякі віруючі не моляться? Розглянемо декілька причин.

ДЕСЯТЬ ПРИЧИН ЧОМУ ВІРУЮЧІ НЕ МОЛЯТЬСЯ

1. *Їх не навчили.* Багатьох людей не вчили молитися ані в сім'ї, ані в школі чи в церкві. Як наслідок, молитва ніколи не була частиною їхнього життя, тож не дивно, що вони не моляться.

Це як не вміти плавати, бо тебе (а) ніколи не вчили; (б) ти не ріс біля басейну чи водойми і, відповідно, не мав змоги плавати, або ти (в) не знаєш нікого, хто вміє плавати. Ти не вмієш плавати не лише через те, що тебе ніколи не вчили цього, а й тому що саме поняття плавання в цілому є чимось чужим для тебе. І подібно, якщо ти ростеш у середовищі, де молитва відсутня, то не дивно, що про молитву ти знатимеш небагато.

2. Вони вважають молитву чимось таким, що роблять лише святі люди. «Ех, я не можу молитися, – іноді кажуть мені люди. – Я ж не Мати Тереза». (Насправді Мати Тереза мала труднощі з молитвою, однак мою думку ви зрозуміли.) Можливо, ці люди читали або чули історії про благочестивих людей, які в складні часи зверталися до Бога у молитві, думаючи, що це, напевно, чудово, але я б ніколи так не вчинив, бо я не настільки благочестивий. Таке небажання молитися походить з певного рівня смирення, боязні і навіть сорому. Вважаючи себе «не-святими», ці люди уникають молитви. Однак знайшлося б небагато таких осіб, хто спробував би молитися, якби абсолютна святість була б необхідною передумовою для молитви.

Вільям А. Беррі, священник-езуїт та автор численних книг про молитву, в книзі «Унікальна дружба» пише, що найбільшою перешкодою на шляху до молитви є переконання в тому, що наші стосунки з Богом залежать від нас, від того, наскільки ми добрі чи «важливі». Але Божа любов не залежить від нас чи від наших дій. «Божа пропозиція дружби не залежить від нашої значимости, а ґрунтується винятково на тому, що Бог прагне нас»¹.

3. Колись їм сказали, що вони моляться «неправильно». Одного разу чоловік, якому було за двадцять, з невимовним жалем говорив мені, що він ніколи б не зміг стати священником, бо один отець сказав йому, що він молиться «неправильно».

«Але мені подобається так молитися», – сказав він. На щастя, мій друг зрештою усвідомив, що правильного способу молитися просто не існує, і через кілька років він вступив у семінарію.

Багато людей мають подібний досвід. Їм кажуть, що вони моляться «неправильно», та водночас їм ніхто не сказав, що немає ніякого «неправильного» способу молитися, і ніхто не заохочував їх продовжувати молитися. Часто вони просто перестають молитися. І хто ж може звинувачувати їх у цьому?

Або ж вони можуть думати, що їхня молитва має бути «піднесеною» і відповідати певним правилам. Люди, може, і хочуть молитися, однак

вважають свій спосіб молитви, яким би він не був, неправильним. Німецький богослов Карл Ранер пише: «Ця трудність може... призвести до того, що серйозні й мислячі люди молитимуться нечасто»².

4. Вони покидають свою релігійну спільноту і, відповідно, перестають молитися. Чимало людей вважають релігію (або Церкву чи деномінацію) чимось неприємним. Вони пов'язують молитву з релігією, бо їх навчали молитися тоді, коли вони були частиною релігійної спільноти. Не дивно, що в людей, які асоціюють молитву з релігійною традицією, яку вони вважають нудною, смішною, обмеженою, женоненависницькою, расистською, гомофобною чи образливою, стимул до молитви зменшується. Чому б їм хотіти продовжувати практику, яка в них асоціюється з вкрай непривабливою організацією? Тож вони припиняють молитися.

Чи, можливо, вони відвертаються від Бога, якого вважають «злим» або «байдужим». Хто може молитися до Бога, який «дозволяє» процвітати у світі злу, який «дозволяє» історії бути, як казав Ранер, «простим потічком дурости, жорстокости?»³. Чому хтось мав би хотіти молитися до Бога, який «дозволяє» такі речі? Думка про те, що Бог хотів би разом з нами пережити наші біди, не з'являється в свідомості людини. Тож вони перестають молитися.

5. Їм ніколи не спадало на думку, що вони вже й так моляться, просто не знають про це. Кілька років тому чоловік без будь-якого суттєвого релігійного досвіду сказав мені, що він ніколи не молився. Однак під час розмови про його життя він розповів про один цікавий випадок. Цей пам'ятний досвід, який чоловік описав у деталях – яка була погода, де він стояв, як почувався, – він отримав саме тоді, коли розмірковував над вибором професії. Тоді це стало для нього підтвердженням того, що він вибрав «правильний шлях».

До нашої розмови мій приятель не розглядав такої можливості, що цей випадок міг бути нічим іншим як зверненням до нього Бога. Тож я захопив його подумати про це таким чином: не просто як про просвітлення чи підтвердження правильності обраного ним шляху, а як про щось більше. Врешті-решт усвідомлення того, що це був досвід спілкування з Богом, якого він шукав усе своє життя, дало початок його інтенсивному життю у вірі.

6. Вони мали «поганий» досвід молитви і відчуваються так, наче зазнали невдачі. В основному молитва видавалася їм нудною. І це правда: людина, що молиться, іноді відчувається змученою. Або ще казали: «Коли я молюся, нічого не відбувається». Або: «Бог не відповідає на мої